

Українські громадсько-політичні організації Канади в контексті боротьби за незалежність України (1960-1980 рр.)

Проаналізовано діяльність громадських та політичних організацій української діаспори в Канаді, спрямованої на здобуття Україною незалежної і суверенної держави. Розкрито засади даної боротьби, реакцію на неї з боку Канади та Радянського союзу. Розглянуто роль молоді у даному контексті.

Ключові слова: громадські організації, українська діаспора, незалежність, політика, акції протесту.

Метою даної статті є висвітлення активної громадської позиції української діаспори в Канаді проти радянської політики в УРСР та діяльність різних громадських організацій спрямованих на боротьбу українського народу за незалежність. Основні завдання статті: розкрити цілі та мету громадської діяльності в руслі боротьби за суверенітет України, визначити її пріоритетні напрямки, взаємодію з органами влади, політичними силами, громадськістю та дати оцінку цим подіям.

Діяльність українців Канади щодо відродження незалежності своєї Батьківщини у вітчизняній та зарубіжній історіографії висвітлена фрагментально. Серед праць, у яких є будь-яка інформація з даної теми слід зазначити ряд статей Ю.В. Недужка, у яких він досліджує різні аспекти (культурний, політичний, виховний) боротьби українських емігрантів за незалежність України. Слід відзначити роботи канадського вченого Михайла Боровика, зокрема його фундаментальну працю «Століття українського поселення в Канаді (1891 – 1991)», в якій змальована боротьба зарубіжних українців за демократію і права людини в СРСР [2]. Праці українських науковців В.П. Трощинського та А.А. Шевченко торкаються певним чином даного питання [6]. Проте всі вони лише побіжно відносяться до зазначеної

проблеми. Тому актуальність даної теми викликає велику зацікавленість і потребує детального дослідження.

У кінці 1960-х на початку 1970-х років серед українських громадських організацій Канади були визначені основні п'ять найважливіших ділянок для ефективної діяльності в напрямку допомоги визвольним силам в Україні й поза Україною [7, арк.15]. А саме:

1. «Праця серед молоді. Тому що молодь по своїй природі тягнеться до нових ідей, до освіти й нових методів праці, тому й методи праці з нашої сторони мусять бути новими, враховуючи досвід канадсько-американського суспільства.
2. Розбудова української науки та наукових установ. Здобутки української науки в сучасних умовах є найбільш ефективною зброєю в боротьбі за відвоювання української освіченої людини від чужих впливів там і тут [8, арк.16].
3. Професійна і бізнесова діяльність – матеріальна основа для розбудови українських культурних, наукових і мистецьких інституцій. Через акумуляцію капіталу від стороннього (чужинецького) світу до розбудови українських культурно-національних цінностей.
4. Омолодження нашого церковного життя, інтенсифікація участі молоді в управлінні церковними справами. Церква потребує молодих високоосвічених священників, що наголос ставили б не на ретуалізм, а на духовний аспект вірування. Університетська молодь не може знайти вдоволення в ретуалістичному традиціоналізмі, їй потрібний духовний зміст церкви [9, арк.17].
5. Оздоровлення політичного життя, щоб його зробити атрактивним для молодого покоління. Потрібні через це шукання нових шляхів політичної боротьби й самоорганізації. Потрібне омолодження нашого центру (УНР) й наших політичних партій» [10, арк.18].

Отже, спираючись на ці основні вимоги українська діаспора продовжує боротьбу за незалежність України та права її громадян на краще життя, без переслідувань та агресії.

Основний акцент, як бачимо, робився на політично активну в цьому сенсі молодь. Саме їй надавались широкі можливості для пропагандистської, громадської та агітаційної діяльності. Канада є найбільш показовою країною по відношенню до молоді генерації та толерантним ставленням до неї.

Слід відзначити, що молодіжним організаціям в структурі КУК (Конгресу українців Канади) відводиться особлива роль. Це обумовлено тим, що їх представництво є достатньо впливовим. Зокрема серед таких організацій: Спілка української молоді Канади, Союз української молоді Канади, Українсько-канадське студентське об'єднання, Українська молодіжна асоціація Канади «Пласт» тощо [1, с.189].

Союз української молоді Канади (СУМК) одна з найбільших молодіжних організацій Канади, налічує близько 250 представників по всій країні. Основною метою діяльності СУМК є розповсюдження української культури в Канаді. Тож, велике значення у розвитку української культури поза Батьківщиною відіграли її молодіжні осередки, відомі своєю енергійністю, наснагою та ініціативністю. На сьогоднішній день значна частина представників цієї молоді асимілювалась в канадське суспільство як професіонали, політики, працівники торгівлі тощо [1, с. 189].

Спілка української молоді Канади (СУМ) приєдналася до складу КУК з метою виховання молоді на засадах високих ідеалів, пропагувати ідейну єдність українців у цілому світі, готових працювати для добробуту українського народу і домагатися досягти його незалежності [1, с.188]. Дотримуючись цих ідеалів, СУМ виховує молодь на християнських засадах і гордості за українську національну спадщину.

Сьогодні делегати СУМ регулярно беруть участь в щорічних з'їздах Конгресу українців Канади, де активно обговорюють важливі проблеми українців Канади.

Мета Союзу українських студентів Канади (СУСК), яка зазначена в його статуті, полягає в тому, щоб вирішувати питання, які стосуються україно-канадських студентів, тобто СУСК покликаний відстоювати і захищати їх інтереси.

Усі ці організації виділяють власні завдання та цілі, але до 1991 року їх об'єднувала єдина мета.

Мододіжна політика важлива для кожної держави. Конгрес українців Канади як авторитетний представник української спільноти перед урядом та суспільством Канади у свій час також звертає свою особливу увагу на залучення молоді до свого складу. Адже саме молода генерація є тією рушійною силою будь-якої боротьби. Так і в 70-80-х роках вона виступила з чисельними маніфестаціями проти політики СРСР, будь-яких дипломатичних відносин країн Заходу з Кремлем тощо. Загалом молодіжна політика КУК і сьогодні має чітко визначені цілі та завдання, для виконання яких створена спеціальна Комісія з питань молодіжної політики.

Важливу роль в цьому процесі відіграла освітньо-виховна діяльність, яка забезпечувала підготовку національно-свідомого молодого покоління зарубіжних українців, здатного заповнити кадрові «прогалини» внаслідок відходу від активної громадсько-політичної діяльності старшого покоління еміграції та продовжувати справу боротьби за українську державність [1, с. 190].

Як бачимо українські емігранти, через залучення молоді, серйозно підійшли до вирішення проблеми незалежності України. Подібна діяльність сприяла зростанню національної свідомості молодого покоління еміграції, вихованню патріотичної любові до України, усвідомленню себе членами української громади в країнах поселення, формуванню кадрової бази нових молодих борців за державну незалежність України.

Крім того в Канаді другої половини ХХ століття існувала широка мережа українських громадських організацій, яка працювала над вирішенням проблеми

відновлення незалежності України. Безумовним лідером серед них була Ліга визволення України (ЛВУ), яка була створена в 1949 році [6, с.82].

До того ж ще був ряд інших організацій, які стояли на подібній політичній платформі. Серед них, крім вище вказаних, були Об'єднання жінок ЛВУ (ОЖ ЛВУ), Товариство колишніх вояків УПА, Товариство української студіюючої молоді ім. Міхновського (ТУСМ) [2, с.158-161].

Незабаром ці організації об'єднались в Український визвольний фронт Канади (УВФК). Для пропаганди своїх ідей вони використовували загальноканадську газету «Гомін України» [4, с. 366].

Організації УВФК увійшли до складу Комітету українців Канади (КУК) та Світового конгресу вільних українців (СКВУ), що значно сприяло їх діяльності. У 1967 році УВФК ініціював створення Світового українського визвольного фронту (СУВФ) [4, с.141]. На другому з'їзді СУВФ, що відбувався в Торонто 30-31 жовтня 1973 року, головою цієї організації був обраний лідер ЛВУ Роман Малащук. Місцем розташування штаб-квартири СУВФ стало Торонто [4, с.143].

За головну мету діяльності дана організація визначила відродження Української суверенної соборної держави. У постанові Другого світового з'їзду СУВФ зазначалося: «Перше і найголовніше наше завдання: мобілізувати всі сили і зосереджувати всі засоби українського суспільства у вільному світі на допомогу визвольній боротьбі української нації... В усіх країнах нашого поселення, мусимо розгорнути всебічні масові акції на захист арештованих і засуджених борців за волю і права української нації, їхніх переслідуваних родин і всіх українських патріотів, розгорнути якнайширшу міжнародну акцію і мобілізувати світову opinio – всіх волелюбних людей, у тому числі й державних діячів і представників різних ділянок життя проти... тиранії, насильницької русифікації, безпощадного економічного визиску поневолених... націй, переслідування українських Церков і релігії, людино- і народовбивства, та рішуче домагатися здійснення прав України та інших поневолених у... СРСР народів на їхнє вільне, суверенне, державне життя»[4, с.145].

З цією метою СУВФ звертався до органів влади країн Заходу з пропозицією стати в обороні українського народу від національного і культурного поневолення [3, с.43]. Основним закликом було: припинити політику співпраці з СРСР; розпочати політику визволення України й інших народів, надаючи політичну підтримку національним визвольним рухам у СРСР; поставити на Генеральній сесії ООН питання про засудження національного, культурного і мовного геноциду щодо України й інших поневолених народів, питання стосовно переслідування релігії і русифікації; припинити економічну і технологічну наукову співпрацю з СРСР; припинити релігійну співпрацю країн Заходу з СРСР та Руською православною церквою, зважаючи на ліквідацію і переслідування УАПЦ та УКЦ; закликати Ватикан виконати постанову Другого Вселенського Ватиканського Собору про східні церкви і зміцнити УКЦ шляхом перейменування Верховного архієпископату УКЦ на патріархат, очолений Йосифом Сліпим [4, с.147, 148].

Завдяки створенню СУВФ українська діаспора Канади координувала боротьбу за відродження незалежності України на міжнародному рівні серед членів ідеологічно подібних організацій.

Такою ідеологічно подібною була й організація Союз українців - жертв російського комуністичного терору (СУЖЕРО). Основною метою СУЖЕРО було донести до широких мас української та канадської інтелігенції всю злободенність життя в СРСР та зокрема УРСР, протистояння комуністичному режиму, як небезпечному для життя українських громадських діячів, діячів культури та й звичайних пересічних громадян. На кожному зі своїх з'їздів СУЖЕРО висловлював обурення з приводу ситуації в УРСР і був готовий до кардинальних дій для зміни ситуації. Ось одна з цитат засідання організації: «Учасники з глибоким обуренням засуджують сучасний русифікаційний і великодержавний шовенізм комуністичних правителів Совецького Союзу, який спрямований проти всіх неросійських народів та українського народу зокрема.

Масові арешти й репресії діячів української культури, що відбуваються в Україні є продовженням терору й злочинів сталінських спадкоємців. Гостро

протистуючи проти цієї атинародної політики московсько-комуністичного уряду, учасники зустрічі з глибокою вірою заявляють, що жодні репресії совєцької диктатури не зупинять великого руху і боротьби українського народу до вільного і незалежного державного життя» [11, арк.8].

Організація СУЖЕРО, як політично станова організація в Канаді, була складовою частиною ДОБРУС-СУЖЕРівського руху у вільному світі та є складовою частиною КУК, була учасником демонстрацій проти приїзду радянського прем'єра А. Косигіна (Голова Ради Міністрів СРСР) до Канади та була учасником спільних демонстрацій проти ув'язнення окупаційним режимом українських науковців, культурних та політичних діячів.

Основною метою СУЖЕРО було «допомогти американському народові зрозуміти дійсний образ режиму в СРСР та небезпеку «співіснувальницької» політики його уряду» [12, арк.1]. Як зазначається в Резолюції 20-го ювілейного з'їзду СУЖЕРО, що відбувся 26 лютого 1972 р. в Торонто, Онтаріо «Поверх 20-ти річне існування і діяльність СУЖЕРО в Канаді є поважним, творчим і політичним вкладом у загальній допоміжній боротьбі визволення українського народу... З'їзд вважає, що в інтересі демократичної Канади, наш уряд повинен вести політику визволення поневолених націй, що перебувають під багнетами армій московсько-комуністичної імперії» [13, арк.1]. Саме ці організації вперше почали відкрито говорити про штучний голод 1932-1933 років на території України. Вони «висловлюють обурення і гостро засуджують народовбивчу політику комуністичного уряду Совєцького Союзу, як спрчинника цієї всенародної трагедії українського народу» [14, арк.1].

Виходячи з цього слід зазначити, що серед основних напрямків діяльності українців Канади в даний період були: організація тиску на органи влади Канади з метою відмови їх від співпраці з СРСР; проведення масових акцій протесту на захист українських політв'язнів та ідеї відновлення незалежності України; організація виступів проти офіційних візитів радянських делегацій, куль-тобміну тощо.

У 1966 році українська діаспора виступила категорично проти візиту міністра закордонних справ Канади Пола Мартіна в СРСР. Так, у редакційній статті «Гомону України», автором якої була одна з лідерів ОЖ ЛВУ В. Солонинка, ставилися риторичні запитання: «Чи міністр П. Мартін прагне дорівняти президенту Франції де Голлеві і прем'єрові Великої Британії Вілсонові, які їздили з поклоном до Москви, щоб там шукати ключа до миру в світі? Чи в розумінні канадського уряду і його міністра закордонних справ Москва є тим вирішним чинником, від голосу якого залежить справа миру і безпеки в світі? Чи й Канада має прикласти свої руки до того, щоб закріплювати московсько-большевицьку імперію ціною уярмлених народів, а вслід за тим сприяти русифікації і нищенню цих народів?» [5, с.7].

Українська діаспора вважала, що уряду Радянського Союзу вигідна така співпраця з країнами Заходу, в тому числі і з Канадою, яка б гарантувала непорушність кордонів СРСР, а також сприяла б реалізації його економічних інтересів. Саме на це і була орієнтована його політика мирного співіснування. Відповідно органи влади Канади, підтримуючи її, шкодили інтересам як українського, так і інших пригноблених в СРСР народів, які боролися за власну незалежність [5, с.7].

Проте найбільш активні виступи організацій зарубіжних українців були спрямовані проти політики уряду, який очолював голова Ліберальної партії Канади П'єр Трудо [4, с.304, 305]. Українців Канади закликали масово слати листи на адресу прем'єр-міністра П. Трудо з протестами проти його політики. Акція призвела до певної корекції урядової діяльності. П'єр Трудо вимушений був реагувати на позицію української громади і змінити ставлення до проблеми українських політв'язнів у СРСР. Свідченням цього стали декілька демаршів прем'єра відносно уряду СРСР стосовно забезпечення прав людини в цій країні. Зважаючи на сприятливу політику країн Заходу відносно СРСР у згаданий період часу, це стало певною перемогою українців Канади [15, арк. 6].

У цей же час тривали заходи діаспори, направлені проти політики СРСР. Вони відбувалися під гаслами захисту українського народу. Приводом для

цього стали переслідування і арешти деяких письменників. Апогеєм акції став мітинг 28 травня 1966 року в Оттаві перед парламентом країни за участю понад чотирьох тисяч українців з Онтаріо та Квебеку. Англо- та франкомовні ЗМІ позитивно для українців висвітлили дану акцію [4, с.302]. У результаті активних дій 31 березня 1982 року парламент Канади одногolosно прийняв резолюцію, внесену послами Прогресивно-консервативної партії М. Вілсоном та Консервативної партії С. Папроцьким щодо звільнення українських політичних в'язнів. [4, с. 157, 158]. Цей факт продемонстрував політичну підтримку ініціатив української діаспори з боку органів влади Канади, підкресливши результативність діяльності зарубіжних українців на захист прав людини в Україні.

Підсумовуючи все вищесказане, необхідно відзначити, що наприкінці 60-х – початку 80-х років ХХ ст. українська діаспора Канади проводила активну боротьбу мирними засобами за відродження незалежності України. Провідну роль у ній відігравали різні громадські організації, які проводили постійні масові акції протесту проти політики СРСР щодо України. Вони виступали категорично проти співробітництва СРСР та Канади, вважаючи, що воно шкодить справі відродження незалежності України. З метою його зриву діаспора організувала інформаційну кампанію, спрямовану проти уряду прем'єр-міністра П'єра Трудо.

Українська еміграція проводила масові акції протесту, вимагаючи звільнення українських політв'язнів. Виступи на захист прав людини стали для зарубіжних українців однією з форм боротьби за відродження незалежної України.

Список використаних джерел

1. Балицька Ю. О. Молодіжна політика Конгресу українців Канади як перспектива /розвитку в майбутньому. / Ю. О. Балицька // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2008. – Вип. 76, ч.2. – С. 188-190.
2. Боровик М. Століття українського поселення в Канаді (1981 – 1991.) / М. Боровик. – Монреаль, Отава: Українська Могилянсько-Мазепинська академія наук (УММАН), 1991. – 485 с.
3. Гамалій С. Боротьба за визволення України (1929 – 1989 роки.) / С. Гамалій. – Л.: Каменяр, 1993. – 116 с.
4. Нарис історії ЛВУ. – Торонто, 1984. – 719 с
5. Солонинка В. Яка роля Канади? / В. Солонинка // Гомін України. – 1966. – 20 листопада. – 9 с.
6. Трощинський В. П., Шевченко А. А. Українці в світі. /В. П. Трощинський, А. А. Шевченко. – К.: Альтернативи, 1999. – 352 с.
7. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі ЦДАГО України). – Ф.273. – Оп.1. – Сп.4. – Арк.15.
8. ЦДАГО України. – Ф.273. – Оп.1. – Сп.4. – Арк. 16.
9. ЦДАГО України. – Ф.273. – Оп.1. – Сп.4. – Арк. 17.
- 10.ЦДАГО України. – Ф.273. – Оп.1. – Сп.4. – Арк. 18.
- 11.ЦДАГО України. – Ф.273. – Оп.1. – Сп.2. – Арк. 8.
- 12.ЦДАГО України. – Ф.273. – Оп.1. – Сп.2. – Арк. 1.
- 13.ЦДАГО України. – Ф.273. – Оп.1. – Сп.2. – Арк. 1.
- 14.ЦДАГО України. – Ф.273. – Оп.1. – Сп.2. – Арк. 1.
- 15.ЦДАГО України. – Ф.273. – Оп.1. – Сп.2. – Арк. 6.

References

1. Balytska YO Youth policy Ukrainian Canadian Congress as the prospect of future development. / YO Balytska // Actual problems of international relations. – 2008 – Vol. 76, Part 2. – P. 188–190.
2. Borovik M. Age of Ukrainian settlement in Canada (1981 – 1991) / M. Borovik. – Montreal, Ottawa, Mazepa Ukrainian-Mohyla Academy of Sciences (UMMAN),

1991. – 485 p.

3. Gamaliy C. struggle for the liberation of Ukraine (1929 – 1989). / C. Hamaliy. – L. : Mason, 1993. – 116 p.

4. Outline of History LVU. – Toronto, 1984. – 719 p.

5. What is the role of V. salty Canada? / V. salty // Echo Ukraine. – 1966 – 20 November. – 9 p.

6. Troshchinsky VP, Shevchenko AA Ukrainians in the world. / B. P. Troshchinsky, AA Shevchenko. – K. : Alternatives, 1999. – 352 p.

7. Central State Archive of Public Organizations of Ukraine (hereinafter TSDAHO Ukraine). – F.273. – Op.1. – Sp.4. – Ark.15.

8. TSDAHO Ukraine. – F.273. – Op.1. – Sp.4. – Arc. 16.

9. TSDAHO Ukraine. – F.273. – Op.1. – Sp.4. – Arc. 17.

10. TSDAHO Ukraine. – F.273. – Op.1. – Sp.4. – Arc. 18.

11. TSDAHO Ukraine. – F.273. – Op.1. – Sp.2. – Arc. 8.

12. TSDAHO Ukraine. – F.273. – Op.1. – Sp.2. – Arc. 1.

13. TSDAHO Ukraine. – F.273. – Op.1. – Sp.2. – Arc. 1.

14. TSDAHO Ukraine. – F.273. – Op.1. – Sp.2. – Arc. 1.

15. TSDAHO Ukraine. – F.273. – Op.1. – Sp.2. – Arc. 6.

Kondrashevska U. P., PhD (History) Assistant of the History and Records Management Department, National Aviation University (Kyiv, Ukraine), fridom@ukr.net.

Ukrainian socio-political organizations in Canada in the fight for the independence of Ukraine (1960-1980 years).

The activity of public and political organizations Ukrainian diaspora in Canada aimed at Ukraine became an independent and sovereign state. Reveals the principles of the struggle, the reaction to it by Canada and the Soviet Union. The role of the youth in this context.

Keywords: public organizations, the Ukrainian diaspora, independence, politics, protests.

Кондрашевская Ю.П., кандидат исторических наук, ассистент кафедры истории и документоведения Гуманитарного института, Национального авиационного университета (Киев, Украина), freedom@ukr.net.

Украинские общественно-политические организации Канады в контексте борьбы за независимость Украины (1960-1980 гг.)

Проанализирована деятельность общественных и политических организаций украинской диаспоры в Канаде, направленной на получение Украиной независимой и суверенной страны. Раскрыты основы данной борьбы, реакцию на нее со стороны Канады и Советского Союза. Рассмотрена роль молодежи в данном контексте.

Ключевые слова: общественные организации, украинская диаспора, независимость, политика, акции протеста.